

مردم شناسی توسعه

بازاندیشی و آینده نگری در مطالعات توسعه

مؤلفان:

دکتر موسی اعظمی

عضو هیئت علمی دانشگاه بوعلی سینا

دکتر سید رحیم تیموری

پژوهشگر سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور

مهندس حسن شهرکی

عضو هیئت علمی دانشگاه زابل

سرشناسه	اعظمی، موسی. ۱۳۴۷.
عنوان و پدیدآور	مردم شناسی توسعه؛ بازاندیشی و آینده نگری در مطالعات توسعه/ مولفان: دکتر موسی اعظمی، دکتر سید رحیم تیموری، مهندس حسن شهرکی
مشخصات نشر	نور علم.
مشخصات ظاهری	۲۴۵ ص. جدول، نمودار، مصور.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۱۶۹-۱۷۰-۶
وضعیت فهرست نویسی	بر اساس اطلاعات فیبا (فهرست نویسی پیش از انتشار).
یادداشت	کتابنامه ص ۲۳۴-۲۴۰.
یادداشت	اعظمی، موسی. ۱۳۴۷، مولف.
یادداشت	تیموری، سید رحیم، ۱۳۵۸، مولف.
یادداشت	شهرکی، حسن، ۱۳۵۶، مولف.
موضوع	مردم شناسی توسعه.
موضوع	توسعه.
موضوع	توسعه - رنگ.
رده بندی کنگره	۱۳۹۵ ۱۶۴ / ب ۵ HD
رده بندی دیویی	۳۰۶/۷

نشر نور علم: تهران - خ انقلاب - خ ۱۲ فروردین بلاک ۲۵ - ۴۱ - واحد ۸ تلفن: ۶۶۴۰۵۸۹۴ و ۶۶۴۰۵۸۸۰
 noreelm@yahoo.com ۰۹۱۳۳۳۳۴۲۲۹ تهران: دانشکده اقتصاد دانشگاه تهران

مردم شناسی توسعه؛ بازاندیشی و آینده نگری در مطالعات توسعه
 مولفان: دکتر موسی اعظمی، دکتر سید رحیم تیموری، مهندس حسن شهرکی
 ناشر: نور علم

شمارگان: ۵۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۶۹-۱۷۰-۶

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۵

چاپ و صحافی: الغدير

قیمت: ۱۸۰۰۰ تومان

موبایل کار: در صورت عدم دسترسی به گتاهای این انتشارات، از طریق تماس با شماره زیر
 ۰۹۱۳۳۳۳۴۲۲۹ کتابها با پست به تمام نقاط ایران ارسال می شود.

فهرست

درآمد

۷

فصل اول

مفاهیم، رویکردها و نظریه‌ها در توسعه

تطور مفهومی توسعه

رویکردها و نظریه‌ها در مطالعات توسعه

۱- اقتصاد توسعه

۱-۱) مکاتب توسعه اقتصادی

۱-۱-۱) آدام اسمیت

۱-۱-۲) مالتوس

۱-۱-۳) ریکاردو

۱-۱-۴) کارل مارکس

۱-۱-۵) شومپتر

۱-۱-۶) مدل توسعه آرتور لوئیس

۱-۲) رویکردهای توسعه اقتصادی

۱-۳) استراتژی‌های توسعه اقتصادی

نقد و نظر

۲- نظریه‌های جامعه‌شناختی توسعه

۱۰

۱۶

۱۶

۱۷

۱۷

۱۸

۲۰

۲۲

۲۴

۲۵

۲۷

۲۹

۳۷

۴۲

۴۳	۱-۲) مکتب تکاملی توسعه و نظریه نوسازی
۴۹	۱-۱-۲) نظریه ردفیلد
۵۰	۲-۱-۲) نظریه اسملسر
۵۲	۲-۱-۳) نظریه روستو
۵۴	نقد و نظر
۶۰	۲-۲) دیدگاه وابستگی
۶۵	۱-۲-۲) فراک و توسعه توسعه نیافتگی
۶۸	۲-۲-۲) دیس ساختار وابستگی
۷۱	۲-۲-۳) امین و گذار به سرمایه داری پیرامونی
۷۴	نقد و نظر
۷۸	۲-۳) نظریه نظام جهانی
۸۰	نقد و نظر
۸۲	۳-مشارکت و توسعه
۸۵	نقد و نظر
۸۸	نتیجه

فصل دوم

عمر پساتوسعه

۹۲	توسعه به مثابه ایده ها و گفتمان ها
۹۳	پساساختارگرایی؛ انتقاد از ساختار ها و کلیت ها
۹۶	پسااستعمارگرایی؛ توسعه و مسئله استعمار
۹۹	پساتوسعه گرایی؛ شالوده شکنی از گفتمان توسعه
۱۰۶	چالش در نظریه توسعه
۱۱۰	مردم شناسی و توسعه: حرکت به جلو

فصل سوم مردم‌شناسی توسعه

۱۱۲	مردم‌شناسان، تغییر و توسعه
۱۱۵	اثرات اجتماعی و فرهنگی تغییر اقتصادی
۱۱۶	۱- مهاجرت از روستا به شهر و "قبیله زدایی"
۱۱۷	۲- تغییر کشاورزی و "قطبی شدن"
۱۲۱	۳- سرمایه داری و "نظام جهانی"
۱۲۴	۴- اثرات بنسینی تغییر اقتصادی
۱۲۷	اثرات فرهنگی و اجتماعی پروژه های توسعه و چرایی شکست آنها
۱۳۴	کارویژه ها و گدیمان های توسعه
۱۴۱	نتیجه

فصل چهارم تغییر در گفتمان و دانش توسعه

۱۴۶	دسترسی به اهداف توسعه
۱۴۸	اثرات فرهنگی و اجتماعی توسعه
۱۴۹	موضوع کنترل در توسعه
۱۵۰	۱- کار با نهادها و گروه های محلی
۱۵۲	۲- ساختارهای سازمانی مناسب
۱۵۸	۳- ارتباط مناسب
۱۵۸	نتیجه

فصل پنجم تغییر در رویه توسعه

۱۶۳	کمک متمرکز بر فقر و تولید درآمد
-----	---------------------------------

- ۱۶۴ "گروه های هدف"
- ۱۶۶ سازمان های غیردولتی (NGO ها)
- ۱۷۲ مشارکت
- ۱۷۶ روش شناسی تحقیق مشارکتی
- ۱۸۱ "توانمندسازی"
- ۱۸۴ نظام های پژوهش مزرعه ای
- ۱۸۶ عمران اجتماع
- ۱۸۸ زنان در توسعه (WID) و جنسیت و توسعه (GAD)
- ۱۹۲ نتیجه

فصل ششم

مردم شناسی و توسعه

- ۱۹۶ مردم شناسان؛ مشاوران طراحی برنامه های توسعه
- ۱۹۹ ضروریات فعالیت مردم شناسان در سازمان های توسعه ای
- ۲۰۱ سازش میان حوزه های نظری و کاربردی مردم شناسی
- ۲۰۲ موثر واقع شدن مردم شناسان در فعالیت توسعه ای
- ۲۰۴ ملاحظات اخلاقی مردم شناسان در توسعه
- ۲۰۵ نتیجه

فصل هفتم

فراسوی توسعه

- ۲۰۹ موشکافی برنامه های توسعه
- ۲۱۱ چالش های مشارکت مردم شناسان در برنامه های توسعه
- ۲۱۵ مردم شناسان چگونه باید در فرایند توسعه درگیر شوند؟
- ۲۱۶ اخلاقیات و الزامات درگیری در فرایند توسعه
- ۲۱۷ فراسوی "مردم شناس بعنوان کارشناس"
- ۲۱۹ نتیجه

فصل هشتم

توسعه ی بحری ها و بحری های توسعه

- ۲۲۱ گفتمان و قدرت در توسعه
- ۲۲۶ مردم‌شناسی توسعه؛ مسیری برای برون رفت از بحران توسعه
- ۲۲۹ چند توصیه کاربردی برای مردم‌شناسان توسعه
- ۲۳۲ منابع و مراجع
- ۲۴۰ مفاهیم و اصطلاحات
- ۲۴۴ اختصارات

www.ketab.ir

داده

توسعه یکی از موضوعات اصلی در علوم اجتماعی و انسانی است که از نیمه دوم قرن بیستم تاکنون مطرح بوده و مورد بحث و گفتگو قرار گرفته است. با وجود اینکه از این مفهوم استنباط‌های متعددی صورت گرفته است، همچنان از عدم شفافیت، دقت و مصداقی برخوردار است. توسعه از بدو امر در حوزه اقتصاد مطرح شد و سپس مورد توجه جامعه‌شناسان، مردم‌شناسان، مهندسان، برنامه‌ریزان و مدیران قرار گرفت و بدین ترتیب حوزه مطالعات توسعه شکل گرفت.

نوشتار حاضر در پی بررسی موضوع محوری در مطالعات توسعه است. نخست، بسیاری از رویکردها و پارادایم‌های متداول توسعه مورد قضاوت نادرست قرار گرفته و از جامعیت نظری برای طراحی استراتژی‌ها و برنامه‌های توسعه‌ای برخوردار نیستند. دوم، در شرایطی که الگوهای اقتصادی توسعه به دلیل تشدید نابرابری بین مناطق شهری و روستایی، فقدان آسازگارهای توزیع عادلانه درآمد و برنامه‌ریزی توسعه‌ای بالا به پایین، نهم مشارکتی دچار ناکارآمدی است و نظریه‌های اجتماعی توسعه به اتخاذ جهت‌گیری‌های محافظه‌کارانه سیاسی و حمایت از وضع موجود متهم است؛ مردم‌شناسی توسعه بدلیل برجسته کردن روش‌های برنامه‌ریزی توسعه‌ای مشارکتی، شالوده

^۱ 'Anthropology of Development': تعریف مردم‌شناسی توسعه در متن اشاره شده است. این ترکیب

واژه ناظر بر مقولات وسیعی می‌باشد که نقد نظری پارادایم‌ها و برنامه‌های توسعه‌ای را در بر می‌گیرد.

شکنی از گفتمان های غالب قدرت در طراحی پروژه های توسعه و برملا نمودن سوگیری های اقتصادی و فرضیات قوم مدارانه آن، چشم اندازی بدیع و چارچوب نظری قابل اتکایی در بازاندیشی برنامه های توسعه روستایی است.

ادبیات توسعه مطرح شده از جنگ جهانی دوم به بعد در کشورهای جهان سوم در قالب مفاهیمی چون نوسازی، وابستگی، نظام جهانی.... در حکم گفتمان^۱ های هستند که همبسته قدرت دولت مردان، سیاست گذاران و متولیان توسعه می باشند. این گفتمان ها در جهت غلبه بر فقر و نابرابری در جوامع روستایی و شهری این کشورها، لزوماً با نیازها و خواسته های عاملان^۲ انسانی و گروه های ذینفع همپوشانی ندارند و برای تاثیرگذاری حداکثری و کاستن از دامنه فقر، نابرابری و سایر مشکلات انسانی، نیازمند واکاوی بیشتر در جهت درک پیچیدگی های ابعاد حیات اجتماعی هستند. فصل اول و دوم کتاب حاضر با چنین هدفی نگاشته شده تا ضمن بحث و طبقه بندی پارادایم های توسعه، دیدگاهی انتقادی درباره آنها اتخاذ نماید و مسیر بحث درباره قابلیت های اتخاذ یک چشم انداز مردم شناسانه در برون رفت از پدیده های توسعه را هموار سازد. در حالیکه، فصل سوم، چهارم و پنجم این کتب در مورد تبیین دیدگاه انتقادی مردم شناسان نسبت به توسعه، به همراه ذکر مطالعات میدانی صورت گرفته از سوی آنها در این زمینه می باشد؛ فصول ششم و هفتم درباره روش های مختلف مشارکت مردم شناسان در طراحی و اجرای برنامه های توسعه و ضوابط اخلاقی و سیاسی همکاری مردم شناسان و متولیان توسعه با گروه های هدف است. فصل پایانی این کتاب، مردم شناسی توسعه را به مثابه یکی از بدیل های مهم توسعه مفهوم پردازی می کند و در صدد ارائه نکات بدیل به متولیانی است

^۱ Discourse

^۲ Agents

که بیش از چند دهه از تجربه برنامه ریزی توسعه در کشور را پشت سر دارند و نیازمند مسلح شدن به نگره های انتقادی در برخورد با پارادایم های غالب توسعه از جمله نوسازی و وابستگی هستند.

بجا و مفید است تا چند کلمه ای پیرامون نيات کلی مان اين كتاب را به پايان برسانيم. بر اين باوريم كه بسياري از فرضيات متداول و نيز رهيافت هاي توسعه ورشكسته شده و يا مورد قضاوت هاي نادرست قرار گرفته اند و فعاليت جهت بهبود كيفيت زندگي افراد، مسئوليت سياسي و اخلاقي سترگي است كه تا به حال اقدام اندكي جهت تحقق اين رسالت صورت پذيرفته است و معتقديم كه مردم شناسان ميتوانند امر توسعه مي توانند مطلبي از يكدیگر بیاموزند و بدین ترتیب فردایی بهتر را خلق کنند.

از آنجا كه نگاه مردم شناسانه به توسعه، پيچيدگي حيات اجتماعي و اقتصادي ذينفعان را عيان مي سازد از عدم تعادل هاي قدرت در برنامه ريزي توسعه پرده برمي دارد و نيز در زمينه طرگرفتن غنا و پيچيدگي هستي بشري و بهبود كيفيت زندگي افراد با مقوله توسعه پابدار همسويي دارد، مي تواند مورد عنايت متوليان توسعه قرار گيرد.

نویسندگان

۹۴/۱۱/۳